

GLEDALIŠČE - Tržaška premiera koprodukcije

Mestnega gledališča ljubljanskega in SSG

Zimski sončev obrat – drama, ki govori z več plastmi

TRST - Ena od nalog gledališča je prikazovanje sodobne evropske in svetovne dramske produkcije. Z *Zimskim sončevim obratom* – koprodukcijo med Mestnim gledališčem Ljubljanskim in Slovenskim stalnim gledališčem – se to pričakovanje uresniči, saj je delo znamenitega nemškega dramatika Rolanda Schimmelpfenniga (1967) svojo prazgodbo na odru berlinskega Deutsches Theater doživelo šele pred letom dni. Občinstvo Slovenskega stalnega gledališča je nazadnje videlo delo tega nemškega dramatika – ki ga tuji mediji neredko vzporejajo s Shakespeareom, Goethejem, Schillerjem ali Ibsenom – Zlati zmaj, ki ga je pred leti uspešno režiral Janusz Kica. Tokrat ga je na oder SSG postavil režiser Juš A. Zidar, ki se je lotil zahtevne konverzijske drame, v kateri smo pričča izbruha fašističnega diskurza, ki skuša prevladati nad malimi zgodbami odtujenih posameznikov.

Zgodba se dogaja v božičnem času. Filmarka Bettina (ustvarjalno žensko, v ranljivem položaju zaradi čustvene vezi do dveh moških in srečanja z odtujeno mammo, odlično uprizori Maruša Majer) in sociolog, zgodovinar ter pisatelj Albert (občutljivega, rahlo hipohondričnega in od partnerke odtujenega intelektualca prepričljivo igra Jure Henigman) sta razmeroma dobro situirana par, ki ima edinko (Živa Selan iz AGRFT). Obišče ju Bettinina mati Corinna (dovolj prepričljiva Judita Zidar), s katero se ne razumeta, saj imata različne poglede na življenje. Na obisk pride zanimiv nesamozavestni umetnik Konrad (Jaka Lah/Tadej Pišek), ki splete skrivno ljubezensko vez z Bettino. Osamljena Albertova tašča povzroči zaplet v družinskem srečanju, ki bi sicer minilo z nekaj odtujenosti, nekaj alkoholnega veselja in nekaj prepiri: v stanovanje brez vnaprejšnjega opozorila pripelje Rudolfa, popolnega neznanca, ki ga je srečala na vlaku. Samozavestnega zdravnika, ki se hvali s svojimi izkušnjami na Paragvaju in dvori Corinni – ki nima nič proti – uprizori Boris Ostan. Rudolf je najprej izjemno prijazen, šarmanten in talentiran. S svojo drugačnostjo – trdnostjo, samozavestjo – zaseče v intimno prostora. Zna izkoristiti trenutke ranljivosti in občutljivosti drugih likov, njihove partikularne pripovedi imajo vrzeli, polne so stisk. Neznani zdravnik se postavi v nadrejen položaj. Prisega namreč na eno in edino razlago življenja, fašistično razmišljanje. Razume se kot močnejšega, boljšega od nekaterih drugih ljudi, ki jih nonšalantno ponižuje, podcenjuje in gleda zviška. Njegova razlaga sveta v primerjavi z zgodbami drugih likov de-

luje trdno in totalitarno. Svoja prepričanja zna zaviti v svoj šarm, kapljajo na dan, ovita v glasbo in z besednimi manipulacijami, ki prevzemajo obliko logične argumentacije. Svoja prepričanja utemeljuje na primer z argumentom »naravnosti«: tako je vendar naravno, tudi v orkestru niso vsi enakovredni. Prav glasba je tista, ki mu pomaga, da se na čustveni ravni približa ljudem v stanovanju. Rudolf o sebi meni, da ima vse odgovore, do drugih je pokroviteljski, prijazno-ukazovalen. Njegov diskurz je narahlo posejan po pogovoru – morda bi pričakovala eksplicitnejšo ostrino, ki bi izraziteje izpostavila njegovo nevarno razlago sveta.

Predstava je tematsko zelo aktualna: s postavi nepopolnost, odtujenost in ranljivost vsakdanjih človeških zgodb (kompromisov, varanja, stisk) z razlago sveta, ki se obnaša, kot da ima na dlani vse odgovore. »Sončev obrat«, ki ga vidimo v uprizoritvi v režiji Juša A. Zidarja in asistentke Maše Pelko, je naslednji: ta agresiven ter populističen diskurz si like najprej podredi, a ga nato člani te majhne skupnosti zadušijo, kot bi zadušili nevarno misel. Perspektiva režije je torej svetla: mogoče se je upreti varljivim pripovedim, ki nudijo pozabo od razočaranja, da je naš svet nepopoln. Idejno je predstava torej sporočilo o prevladi iskrenosti (sprejemanju svoje nepopolnosti, nepopolnosti sveta) nad nerealnimi konstrukti resnice, ki nagovarjajo naša infantilna čustva in željo po varnosti.

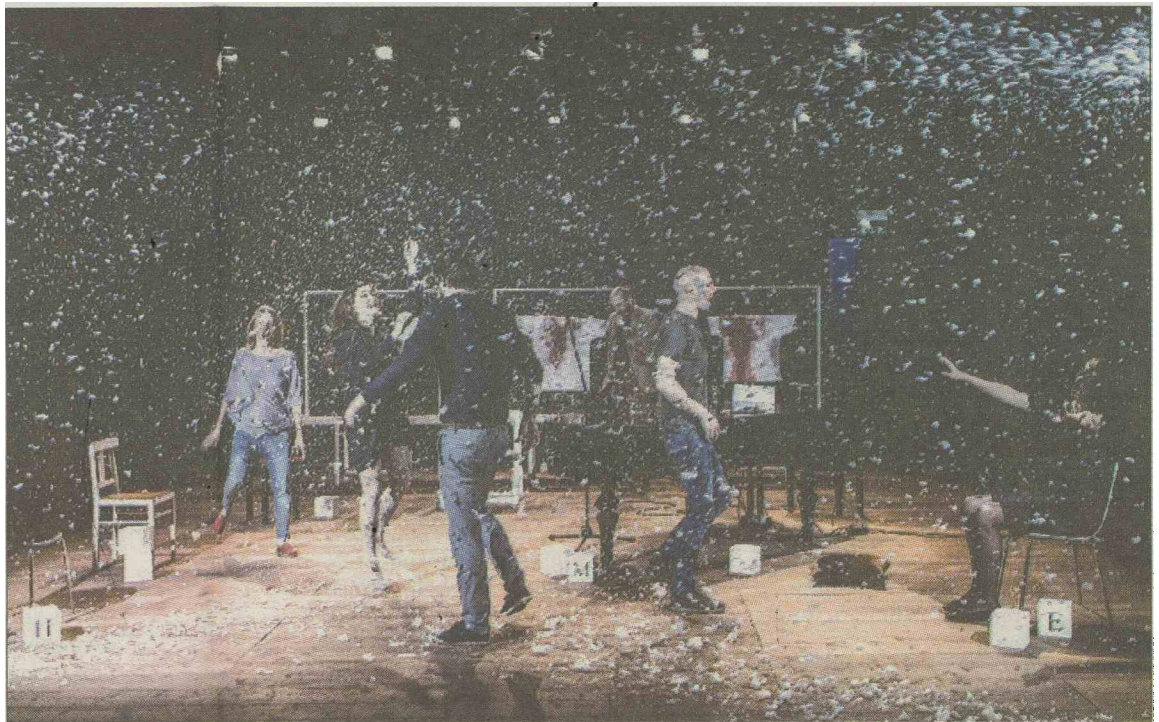
Sodobno nemško dramo *Zimski sončev obrat* je prevedla Urška Brodar. Jezik ima nekaj pogovornih prvin, lektor je Martin Vrtačnik. Dramska struktura, s katero se je ukvarjala dramaturginja Eva Mahkovic, zanimiva je zaradi didaskalij. Te – nekdanje obrobne in praktično naravnane tekst – dobivajo »samozavest«. Ta tendenca je dramatiko oplazila že proti koncu 19. stoletja, stopnjevala pa se je skozi 20. stoletje (pri nas Grum, Zupan, Jesih, Zajc, S. Semenič), dokler ni v 21. dosegla ključnega razcveta. Didaskalije dobivajo nove funkcije, postajajo enakovredni deli drame in niso več le enostavna navodila za uprizoritev. Dobijo estetske kvalitete in so ključne za interpretacijo dramskega besedila. Taka dramatika postane hibrid, mešanica med več plastmi govora: v *Zimskem sončevem obratu* vsaj dialogov, notranjega monologa likov, ki je glasno izrečen, in pripovedovanja o dogajanju, ki prihaja od nevtralnejše pozicije zunaj dramskih likov.

Refleksija umetnosti je že zgodaj razdelila dva literarna načina: prikazovanje in pripovedovanje. Dramatiki kot tradicionalnemu

besedilu stalne sedanjosti in dogodkovnosti, ki ju ustvarijo dialogi, pripada prvo. Pripovedovanje – značilno denimo za roman – je razmeroma nov način operandi gledališča, ki vanj pogosto vstopa preko razraslih in prevladujočih didaskalij. V besedilu *Zimski sončev obrat* nam te prinašajo informacije o okolju, v katerem bivajo liki – o dekorju, knjigah, detajlih stanovanja. Učinek te poteze sporoča: Ljudje smo bitja zgodb, naša identiteta je sestav naših pripovedi in stvari, ki se jih oklepamo. Pripoved se stopnjuje do tedaj, ko liki proti koncu glasno recitirajo lastna dejstva, naracije svojega življenja, tega, kar se jim dogaja in kar se jim je dogajalo – vse to jih usodno zaznamuje. Na drugi strani je nevarna totalitarna pripoved. Razrasla pripovednost je za režijo vsekakor velik izziv, ki v primeru *Zimskega sončevega obrata*

povzroči, da je v prvem delu predstava premalo dinamična. Ker so didaskalije pomemben vsebinski del, jih liki izgovarjajo naglas, poleg lastnih dialogov. To povzroči, da je vsebina, ki je sicer precizna skulptura iz čustev, podana monolitno in hitro. To se spremeni v drugem delu predstave, ki je dinamičen izbruh, ki kvalitetno ujame besneča čustva in zgodbe, v predstavo se vrne vizualni jezik gledališča, njen utrip je intenziven. Ta del uprizoritve lovi mejo med naturalističnostjo in prividom. Režija se učinkovito igra s kontrasti (npr. scena s krvavimi majicami Petre Veber je kontrast božični jelki), s čimer izrablja potencial besedila in igre gledaliških igralcev, ki na oder SSG v večini prihajajo iz Mestnega **gledališča ljubljanskega**.

Ivana Zajc

Božično vzdušje je v kontrastu z okrvavljenimi majicami, ki jih je na oder postavila scenografka Petra Veber

Perspektiva režije je svetla: mogoče se je upreti varljivim pripovedim, ki nudijo pozabo od razočaranja, da je naš svet nepopoln.